Europese Commissie

Een stapsgewijze handleiding voor auteursrecht in het onderwijs

Vereenvoudiging van rechtmatig (her)gebruik in klaslokalen, op scholen en bij e-learning in geheel Europa

Leren en delen

#DigitalEU

Waarom is auteursrecht van belang voor het onderwijs?

Docenten en leerlingen vertrouwen op toegang tot een enorme verzameling bronnen, zoals studieboeken, tijdschriften, artikelen, monografieën, datasets, afbeeldingen, audio- en video-opnamen en meer. Deze materialen zijn van essentieel belang om te studeren, doceren en boeiende lessen te ontwerpen en voor de ondersteuning van het leerproces en onderzoek.

Inzicht in auteursrecht opent de deur naar kennis: het stelt docenten in staat om inhoud rechtmatig en met vertrouwen te hergebruiken en te delen met respect voor de rechten van de makers. Aangezien de meeste onderwijsmaterialen worden beschermd door auteursrecht, is basale juridische kennis essentieel voor docenten om deze rechten te waarborgen en de hulpmiddelen verantwoord te delen.

⚠ Dit is een algemene gids op basis van het rechtskader van de EU. Belangrijke details worden vastgesteld op nationaal niveau en kunnen verschillen. Raadpleeg altijd de wetgeving van uw eigen land of een gekwalificeerde deskundige voordat u gedigitaliseerde inhoud van derden publiceert of hergebruikt.

Praktijkscenario

Een docent wil het werk van een derde gebruiken (bijv. een filmfragment, een passage uit een boek of artikel, een afbeelding of een stuk muziek) voor een les in het klaslokaal of via een beveiligd digitaal platform. Wat mag volgens de auteursrechtuitzonderingen en -beperkingen en wanneer is er een licentie van de rechthebbende(n) nodig? Volg onderstaande stappen.

STAP 1

Identificeer het werk en de rechthebbende(n)

Wat voor soort materiaal wilt u gebruiken en wie is rechthebbende?

Wat voor soort werk gebruikt u?

Docenten en leerlingen werken met een breed scala aan materialen: boeken, tijdschriften, gedichten, kranten, artikelen, databanken, spreadsheets, interactieve modules en manuscripten. Deze kunnen ingebedde onderdelen omvatten, zoals illustraties, een voorwoord van een andere schrijver, foto's in het boek, opnames, tekst of videofragmenten, kaarten en multimedia of ander materiaal met andere rechthebbenden.

Wie zijn de betrokken makers of bijdragers?

- Auteurs
- Aanvullende bijdragers (rechthebbenden), zoals uitgevers, producenten, omroeporganisaties en uitvoerenden.

Waarom dit van belang is

Auteursrecht bestaat uit een bundel rechten. De belangrijkste rechten zijn:

Economische rechten van de auteur

- **Recht van reproductie:** het recht om kopieën van een werk te maken
- **Distributierecht:** het recht om fysieke kopieën van een werk te verspreiden
- **Recht van openbaar making:** het recht om een werk voor het publiek beschikbaar te stellen, inclusief online verspreiding
- **Bewerkingsrecht:** het recht om een werk te bewerken

Morele rechten van de auteur

- **Recht van erkenning:** het recht om vermeld te worden als de auteur van het werk
- **Recht van integriteit:** het recht om bezwaar te maken tegen aanpassingen die de reputatie van de auteur zouden kunnen schaden

Een auteur behoudt de morele rechten, zelfs nadat de economische rechten op een werk zijn overgedragen. In sommige landen kunnen deze rechten eeuwigdurend zijn nadat de economische rechten zijn verlopen.

Verwante of gerelateerde rechten

- Rechten van producenten
- Rechten van omroeporganisaties
- Rechten van uitvoerenden en andere bijdragers
- Rechten van persuitgevers

GA VERDER NAAR STAP 2 →

STAP 2

Controleer de status van het auteursrecht van het werk

Is het werk nog steeds beschermd onder het auteursrecht of bevindt het zich in het publieke domein?

In de EU is auteursrecht meestal **70 jaar** geldig na de dood van de auteur*, hoewel morele rechten van toepassing kunnen blijven. Na afloop van die periode verloopt de bescherming en bevindt het werk zich in het **publieke domein**, wat betekent dat u het kunt gebruiken zonder dat toestemming nodig is.

Als het werk niet langer onder de bescherming van auteursrecht valt (publiek domein) kunt u het werk gebruiken, maar volg daarbij wel de beste werkmethoden:

- **Respecteer morele rechten:** Vermeld altijd de auteur en vermijd vervorming van het werk.
- **Voorzie het werk van een aanduiding:** Geef aan dat het in het 'publieke domein' ligt en neem een korte verklaring over de rechten op ('morele rechten kunnen van toepassing blijven').
- **Controleer de wettige herkomst:** gebruik werken uit vertrouwde archieven of bronnen en pas standaard publieke domeintools toe, zoals het Public Domain Mark van Creative Commons.

Als het werk zich in het publieke domein bevindt en u deze werkmethoden heeft gevolgd → GA DAN DIRECT DOOR NAAR STAP 5

Als het werk nog wordt beschermd door auteursrecht (of de auteursrechtstatus is onzeker), behandel het dan alsof het onder bescherming staat totdat het tegendeel is bewezen en GA DOOR NAAR STAP 3 →

*Raadpleeg altijd de nationale wetgeving, aangezien de beschermingsvoorwaarden voor bepaalde soorten werken en/of omstandigheden kunnen wisselen.

← TERUG NAAR STAP 1

De rechten op één werk kunnen in bezit zijn van meerdere rechthebbenden. In dergelijke gevallen kan toestemming van elke rechthebbende vereist zijn.

STAP 3

Beslis hoe u het werk gaat gebruiken en controleer reeds bestaande licenties of uitzonderingen

Hoe bent u van plan het werk te gebruiken en bestaat er al een licentie of uitzondering waaronder dit toegestaan is?

Wat is toegestaan hangt af van hoe u van plan bent het werk te gebruiken en of uw school of instelling al een licentie heeft die dat gebruikt dekt.

Kies de optie die het best overeenkomt met uw bedoelde manier van gebruiken.

- **In het klaslokaal (persoonlijk) tonen**

  Toon tekst/afbeeldingen op het scherm, speel korte filmpjes of muziekfragmenten af alleen voor uw klas in het lokaal.

  Dit is meestal toegestaan onder een onderwijsuitzondering of een schoollicentie. Niet opnemen of verder delen.

- **Het werk op het beveiligde netwerk van de school (intranet) delen**

  Dit is vaak toegestaan bij uitzondering voor digitaal en internationaal onderwijs, op voorwaarde dat toegang beperkt blijft tot ingeschreven studenten en met een wachtwoord is beveiligd. De beste werkmethode is om de inhoud van het netwerk te verwijderen wanneer het niet langer nodig is.

- **Korte extracten of hand-outs uitdelen**

  Dit is meestal toegestaan onder onderwijsuitzonderingen of schoollicenties voor reprografie (maar alleen voor fysieke formats). Voor reproductie van een compleet werk is meestal een licentie nodig.

- **Korte passages aanhalen voor uitleg**

  Dit is toegestaan onder de aanhalings- of onderwijsuitzondering.

- **Aanpassen, remixen of vertalen**

  Voor het bewerken van afbeeldingen, muziek of video's of het maken van vertalingen is eventueel toestemming nodig, tenzij onder de licentie modificatie is toegestaan.

- **Openlijk posten op internet of sociale media**

  Dit wordt meestal niet gedekt door uitzonderingen, gebruik alleen inhoud in het publieke domein of met een open licentie, of inhoud waarvoor uw instelling een licentie heeft.

Controleer of er al bestaande licenties van de instellingen of uitzonderingen zijn

Controleer, voordat u op een uitzondering vertrouwt, bij uw school, universiteit of bibliotheek of een al bestaande licentie de werken dekt die u wilt gebruiken.

Veel instellingen hebben overeenkomsten met uitgevers of collectieve beheerorganisaties (CMO's) waaronder docenten toestemming hebben om specifieke materialen onder bepaalde voorwaarden te reproduceren of gebruiken.

Als uw geplande gebruik onder een licentie valt, volg de voorwaarden dan exact op → GA DIRECT DOOR NAAR STAP 5

Als er geen licentie van toepassing is, controleer dan of uw gebruik toegestaan is bij uitzondering.

Normaal gesproken wordt gebruik van door auteursrecht beschermde inhoud bij uitzondering toegestaan voor illustratie in het onderwijs, zolang aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- het gebruik is niet commercieel en strikt onderwijsgericht;
- er worden alleen korte extracten of passages gebruikt die nodig zijn ter illustratie;
- toegang blijft beperkt tot studenten en personeel (in het gebouw of op een beveiligd digitaal netwerk);
- de auteur en bron worden op de juiste wijze vermeld;
- de lokale auteursrechtregels worden opgevolgd (in sommige landen bestaan beperkingen op de lengte van extracten of zijn er extra beperkingen).

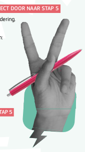

Als uw geplande gebruik aan deze voorwaarden voldoet, mag u → DIRECT DOORGAAN NAAR STAP 5

Zo niet, GA VERDER NAAR STAP 4 →

← TERUG NAAR STAP 2

STAP 4

Vraag toestemming aan

Als er geen licentie of uitzondering van toepassing is, hoe kunt u dan toestemming verkrijgen om het werk te gebruiken?

Als uw gebruik noch door een instellingslicentie noch door een onderwijsuitzondering wordt gedekt, moet u toestemming verkrijgen voor u het werk gebruikt.

Neem contact op met uw instelling (school, universiteit, bibliotheek).

Ze kunnen namens u huidige overeenkomsten nakijken of contact opnemen met de rechthebbende of de betreffende CMO om een licentie te verkrijgen, zodat er schriftelijke bevestiging bestaat voor de gebruiksmanieren die worden genoemd in stap 3.

Houd een duidelijke administratie bij over toestemming, licenties en correspondentie!

Heeft u eenmaal toestemming → GA DIRECT DOOR NAAR STAP 5

← TERUG NAAR STAP 3

STAP 5

Veilig met leerlingen delen

Nu u bevestiging heeft dat een uitzondering van toepassing is of u een licentie heeft verkregen, kunt u materialen op verantwoorde en transparante wijze met leerlingen delen.

Goede werkmethoden (waar van toepassing)

- Zorg altijd voor een naamsvermelding: titel, maker, bron, datum, rechtenverklaring of licentie. U kunt een korte aantekening toevoegen, zoals: 'Alleen voor deze les: niet reposten of downloaden tenzij toegestaan'.
- Gebruik beveiligde en beperkte omgevingen om te delen, bijvoorbeeld het met een wachtwoord beschermde platform van uw school (intranet) of een beperkte opslagplaats en verwijder de inhoud aan het eind van de cursus of licentie.
- Gebruik alleen rechtmatige bronnen: verwijs leerlingen naar officiële websites van de uitgevers, databanken van de instelling of geverifieerde videokanalen.
- Gebruik inhoud van de gelicentieerde databanken van uw school.
- Lees de voorwaarden van de licentie altijd zorgvuldig door.
- Overweeg om materialen die u zelf creëert beschikbaar te stellen onder een Creative Commons licentie, indien toegestaan door uw instelling.
- Gebruik inhoud alleen voor onderwijsdoeleinden (niet commercieel), zoals illustratie bij het lesgeven.
- Gebruik alleen het noodzakelijke: uittreksels, clips of fragmenten die gerechtvaardigd kunnen worden voor het onderwijsdoel.

← TERUG NAAR STAP 4

Snelle controlelijst

1. Controleer of het materiaal beschermd wordt onder auteursrecht of zich in het publieke domein bevindt.
2. Bevestig of de inhoud wordt gedekt door een licentie van uw instelling of een open licentie (bijv. Creative Commons).
3. Controleer of uw gebruik onder een uitzondering op auteursrecht valt (bijv. voor onderwijs).
4. Als er geen licentie of uitzondering van toepassing is, vraag dan een licentie of toestemming aan bij de auteur of rechthebbende, rechtstreeks of via een CMO.

Het werk is nu klaar voor gebruik!

ONTHOUD

Het auteursrecht is gedeeltelijk geharmoniseerd op EU-niveau. Het toepasselijke rechtskader wordt bepaald op nationaal niveau. Raadpleeg altijd de nationale richtlijnen of een juridisch deskundige voordat u digitale inhoud publiceert of hergebruikt.

Meer informatie

- Meer informatie over EU-auteursrecht
- Landspecifieke veelgestelde vragen over auteursrecht voor docenten, door EUIPO
- Licentielijst van Creative Commons
- Meer informatie over het hergebruik van audiovisuele inhoud in het onderwijs van Europeana
- Het EUIPO Academy Learning Portal

#DigitalEU

© Europese Unie, 2025. Hergebruik van dit document is toegestaan, mits de juiste bron wordt vermeld en eventuele wijzigingen worden aangegeven (Creative Commons Attribution 4.0 internationale licentie). Toestemming voor het gebruik of de reproductie van elementen die niet in het bezit zijn van de EU moet mogelijk rechtstreeks bij de desbetreffende rechthebbenden worden gevraagd. Alle afbeeldingen © Europese Unie, tenzij anders aangegeven.